

4. Балабанова Л.В. Комерційна діяльність : маркетинг і логістика : навч. посіб. / Л.В.Балабанова, А.М.Германчук. – К. : Професіонал, 2004. – 288 с.
5. Бауэрсокс Д.Дж. Логистика : Интегрированная цепь поставок / Бауэрсокс Д.Дж., Клосс Д.Дж. — М. : Олимп-Бизнес, 2001. — 640 с.
6. Березівський П.С. Впровадження внутрішньогосподарських організаційно-економічних механізмів забезпечення прибутковості сільськогосподарських підприємств / П.С. Березівський // Економіка АПК. – 2008. – № 10. – С. 52-54.
7. Економіка логістичних систем : [монографія] / [Веселевський М., Білик І., Дейнега О. та ін.] ; за наук. ред. Є. Крикавського та С. Кубіва. — Львів : Вид-во НУ «Львів. політехніка», 2008. — 596 с.
8. Зима Б.В. Використання потенціалу організацій і підприємств системи Укоопспілки для відродження форм і функцій збутопостачальницької кооперації як чинника розвитку виробництва сільськогосподарської продукції в особистих господарствах населення / Б.В. Зима // Національний кооперативний рух та структурні зміни в економіці України ХХІ століття : зб. наук. пр. – К. : Укоопспілка, 2001. – С. 210-222.
9. Кириленко І.Г. Аграрний сектор України : уроки, завдання / І.Г. Кириленко // Економіка АПК. – 2004. – № 1. – С. 3-12.
10. Крикавський Є. Логістика : навч. посіб. / Є. Крикавський. – Львів : Вид-во НУ “Львів. політехніка”, 1999. – 264 с.
11. Кристофер М. Логистика и управление цепочками поставок / М. Кристофер ; под общ. ред. В.С.Лукинського. – СПб. : Питер, 2004. — 316 с.
12. Міщук І. Логістика торго-вель-ного підприємства: зміст, напрямки, проблеми / І.Міщук // Вісник Національного університету „Львівська політехніка” : логістика. — 2007. - № 594. - С.461-467.

УДК 631.16+336

ОБҐРУНТУВАННЯ ВИБОРУ МЕТОДІВ ФІНАНСОВОГО ПЛАНУВАННЯ ДЛЯ СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКИХ ПІДПРИЄМСТВ

Гетьман О.О. - к.е.н., доцент,
Дудкіна Т.В. - аспірант,
Дніпропетровська державна фінансова академія

Постановка проблеми. Сьогодні основним завданням галузі сільського господарства є забезпечення його зростання з метою реалізації державної політики щодо виконання продовольчих програм у забезпеченні населення країни якісними продуктами харчування.

Актуальність теми вибору методу фінансового планування полягає в тому, що нові економічні умови господарювання зажадали інших підходів до механізму організації аграрного виробництва з урахуванням численної системи ризиків (внутрішніх і зовнішніх), адже саме грамотне фінансове планування здатне передбачити і нівелювати їх негативний вплив у конкретних господарських умовах. Сфера сільського господарства характеризується рядом особли-

востей, які обумовлюють певну специфіку прояву ризиків та управління ними на певних аграрних підприємствах. Тому розробка нових форм і методів фінансового планування в умовах чинної нестабільності і не прогнозованості ситуації в аграрному секторі є нагальною передумовою ефективного розвитку сільськогосподарського виробництва.

Стан вивчення проблеми. Дослідженню проблем фінансового планування присвячені праці відомих вітчизняних і зарубіжних вчених, зокрема, таких як: П.А. Стецюк, Г.О. Паргій, В.М. Гриньова, Е.А. Зінь, Р.К. Теличко, Б.І. Кичанов, О.В. Храпова, С.В. Большаков, В.В. Бочаров, В.Є. Леонтьев, М.І. Ковальчук, інші. Але, незважаючи на вдавану сформованість наукових підходів до організації фінансового планування діяльності сільськогосподарських підприємств, існує ряд не вирішених методологічних проблем. Зокрема, залишається відкритим питання вибору того чи іншого методу в прогнозуванні виробничої діяльності сільськогосподарських підприємств з урахуванням численної системи керованих і некерованих ризиків.

Завдання і методика досліджень. *Предметом* дослідження є методи фінансового планування діяльності вітчизняних аграрних підприємств. В нашому дослідженні використані загальнонаукові та емпіричні методи, в тому числі, системний підхід, аналіз та синтез. *Інформаційною основою дослідження* стали наукові і методичні праці вітчизняних та зарубіжних вчених в досліджуваній галузі.

Метою дослідження є обґрунтування вибору того чи іншого методу фінансового планування для конкретної сфери діяльності вітчизняних сільськогосподарських підприємств, а також розробка рекомендацій щодо їх практичного застосування. Досягнення сформульованої мети уможливлується шляхом вирішення таких завдань: 1) визначення сутності і змістовності поняття фінансового планування як запоруки ефективного розвитку вітчизняних підприємств; 2) наукове обґрунтування доцільності методів і принципів фінансового планування; 3) розробка рекомендаційної схеми вибору того чи іншого методу фінансового планування для підприємств галузі сільського господарства відповідно до здійснюваної ними діяльності за КВЕД.

Результати досліджень. З переходом вітчизняної економіки до ринкового механізму господарювання відбулися суттєві якісні й структурні зміни у зовнішньому фінансовому середовищі аграрних підприємств. Важливою складовою їх адаптаційного механізму є фінансове планування. З теоретичної точки зору, необхідність здійснення фінансового планування діяльності сільгосп підприємств обумовлена невизначеністю зовнішнього середовища, в якому вони оперують і яке сьогодні характеризується високим динамізмом.

Слід погодитися з П.А. Стецюком, який стверджує, що наразі відсутня однозначність механізму щодо фінансового планування для сільськогосподарських підприємств: доцільність практичного його застосування, необхідний формат, структура, основні складові елементи тощо [1]. Г.О. Паргій і А.Г. Загородній стверджують, що «...фінансове планування – це розроблення системи фінансових планів за окремими напрямками фінансової діяльності підприємства, які забезпечують реалізацію його фінансової стратегії у плановому періоді [2]». В.М. Гриньова зазначає, що «...фінансове планування – це процес визначення обсягів фінансових ресурсів за джерелами їх цільового використання та маркетинговими показниками діяльності

підприємства в плановому періоді. Мета фінансового планування – забезпечення господарської діяльності підприємства необхідними джерелами фінансування» [3]. Е.А. Зінь наголошує, що «фінансове планування – це процес досягнення фінансових цілей, яке охоплює всі рівні ієрархії управління підприємством» [4]. Р.К. Теличко визначає фінансове планування як «процес визначення обсягів фінансових ресурсів в умовах невизначеності і ризику» [5]. На нашу думку, фінансове планування є комплексом поліваріантних заходів, що включає визначення величини та структури активів і пасивів, руху грошових потоків, доходів і витрат, потреб і напрямів використання фінансових ресурсів, джерел їх формування, а також механізму оцінки фінансової адаптивності й ефективності планованих заходів з урахуванням тенденцій у зовнішньому середовищі в форматі реалізації обраної фінансової стратегії на визначений термін.

До числа основних завдань фінансового планування на вітчизняних підприємствах слід віднести:

- забезпечення виробничої та інвестиційної сфер діяльності підприємства необхідними фінансовими ресурсами;
- установа раціональних фінансових відносин з суб'єктами господарювання, банками, страховими компаніями тощо;
- визначення шляхів ефективного вкладення капіталу, оцінки раціональності його використання;
- виявлення та мобілізація резервів збільшення прибутку за рахунок раціонального використання матеріальних, трудових і грошових ресурсів;
- здійснення контролю за утворенням і використанням платіжних засобів.

Фінансове планування пов'язане з виробничим плануванням діяльності підприємства. Отже, плановані фінансові показники мають ґрунтуватися на планах з обсягу виробництва, асортименту товарів (послуг), собівартості продукції тощо і відображати необхідні фінансові передумови для успішного виконання цих планів.

Механізм фінансового планування діяльності підприємств має бути побудований на визначених принципах [6], зокрема: принципі фінансового співвідношення строків; принципі платоспроможності; принципі рентабельності капіталовкладень; принцип збалансованості ризиків; принципі пристосування до потреб ринку; принципі максимальної рентабельності. При дотриманні вказаних принципів фінансове планування на підприємстві дозволяє: найбільш повно відображати і найбільш ефективно забезпечувати здійснення всіх форм фінансових відносин; координувати зусилля всіх підрозділів підприємства для забезпечення його ефективного розвитку; трансформувати стратегічні цілі розвитку підприємства в систему конкретних планових завдань; створювати необхідну документальну базу внутрішнього контролю фінансової діяльності підприємства; створювати необхідну інформаційну базу для суб'єктів фінансових відносин, що забезпечують зовнішнє фінансування підприємства.

Фінансове планування на сільгосппідприємствах мають ряд специфічних особливостей, зумовлених необхідністю комплексно враховувати значно більшу порівняно з іншими галузями сукупність факторів: *біологічних* (біологічні цикли виробництва, біозахист рослин і тварин, карантинні правила, агро-

ліматичний потенціал, видові і сортові вимоги тощо) і *технологічних* (генна інженерія, виробництво добрив і кормів, новітні технології вирощування культур і вигодовування тварин, новітня техніка тощо). У сільському господарстві технології є надзвичайно диференційованими і диверсифікованими, залежать від природно-економічних умов, технічної оснащеності виробництва, фінансових можливостей виробника. Варіанти технологій вимагають ґрунтовної експертизи та аналізу їх економічної ефективності. Тому застосування методів фінансового планування на агропідприємствах має бути обережним, оскільки можливості планування на даних підприємствах обмежені низкою об'єктивних викладених вище причин.

Важливою складовою частиною теорії фінансового планування є методологія – сукупність сутнісних підходів до процедури здійснення фінансового планування, що є у розпорядженні теорії і практики, а також варіантів здійснення цього процесу [7]. Методи планування – це конкретні способи і прийоми планових розрахунків. До таких методів відносять [8]: економічний аналіз; розрахунково-аналітичний аналіз; нормативний аналіз; балансовий аналіз; аналіз оптимізації планових рішень; економіко-математичне моделювання, коротка характеристика яких і запропонований нами рекомендаційний механізм щодо вибору яких підприємствами різних видів економічної діяльності в галузі сільського господарства наведені в таблиці 1.

Відповідно до Міжнародного стандарту бухгалтерського обліку 41 (МСБО 41) під сільськогосподарською діяльністю розуміють управління суб'єктом господарювання біологічною трансформацією та збір врожаю біологічних активів для продажу чи для переробки в сільськогосподарську продукцію або в додаткові біологічні активи [9]. А в таблиці 1 адаптовано існуючі методи фінансового планування до кожного з видів діяльності у сільському господарстві. На нашу думку, майже для всіх видів сільськогосподарської діяльності доцільним є вибір розрахунково-аналітичного методу та економічного аналізу, тому що в ході застосування цього методу можливо отримати більш обґрунтовані дані, оскільки планові значення показників визначають на основі розрахунків впливу найважливіших факторів (чинників), що обумовлюють зміни відповідних показників. Цей метод здебільшого використовують, передусім, при плануванні технологічних (урожайність і продуктивність тварин) й економічних (рентабельність, витратність, продуктивність праці) показників ефективності виробництва. Доцільність використання методу оптимізації планових рішень до всіх видів діяльності впливає з його визначення. Сьогодні в практиці діяльності агропідприємств здебільшого переважає застосування економічного аналізу як ефективного методу фінансового планування. Але, на наш погляд, цей метод слід застосовувати в комбінації з найбільш специфічними методами, які нададуть можливість не тільки відслідковувати динаміку, але й прогнозувати перспективи розвитку подій.

Таблиця 1 - Вибір методів фінансового планування сільськогосподарськими підприємствами різних видів діяльності відповідно до КВЕД

Метод фінансового планування	Характеристика методу	Вид діяльності за КВЕД	Доцільний метод
------------------------------	-----------------------	------------------------	-----------------

1. Економічний аналіз	Виявлення внутрішніх резервів підприємства	Вирощування однорічних і дворічних культур	1, 2, 4-6
2. Розрахунково-аналітичний	Планові показники розраховуються на основі фактичних фінансових показників, які беруться за базу, та індексів їх зміни у плановому періоді	Вирощування багаторічних культур	1-6
3. Нормативний	Планові показники розраховуються на основі прогресивних норм використання ресурсів	Відтворення рослин	1-6
4. Балансовий	Цілеспрямоване узгодження напрямків використання ресурсів із джерелами їх утворення в системі взаємо-залежних фінансових, трудових і матеріальних і балансів	Тваринництво	1-4 ,6
5. Метод оптимізації планових рішень	Полягає у складанні кількох варіантів планових розрахунків. З метою отримання найкращого варіанта планових рішень проводять їх оптимізацію	Змішане сільське господарство	1-6
6. Економіко-математичне моделювання	Із застосуванням ЕОМ розробляється кілька варіантів плану, в якому показники окремих найбільш важливих розділів мають бути оптимізовані	Допоміжна діяльність у сільському господарстві та післяурожайна діяльність	3-5

Успішне функціонування агропідприємств в ринкових умовах не можливе без планування його діяльності. Головна особливість планування на мікрорівні полягає в тому, що планові й нормативні показники визначає саме підприємство. За таких умов необхідно знати об'єктивні закономірності розвитку підприємства, володіти практичними навичками і відповідними компетенціями з виявлення і реалізації внутрішніх резервів для успішного здійснення виробничої і фінансової програм. Цього можна досягти за допомогою проведення саме економічного аналізу. Різні види господарської діяльності агропідприємств будь то тваринництво, вирощування багаторічних культур тощо, при економічному аналізі вивчаються з різних сторін за сукупністю показників. Окремі сторони господарської діяльності сільськогосподарських підприємств відображають показники за такими групами: 1) виробництво валової і товарної продукції; 2) окремі витрати і собівартість продукції; 3) забезпеченість підприємства виробничими ресурсами і рівень їх використання (трудові ресурси, предмети праці, основні засоби); 4) фінансові результати, зокрема, прибуток і рентабельність; 5) фінансовий стан підприємства; 6) капітальні вкладення [10].

Використання балансового методу в аграрних підприємствах обґрунтовано його особливістю і призначенням. Зокрема, рівність підсумків (баланс) показує ступінь взаємного впливу взаємодіючих чинників, відображених відповідними економічними показниками. До основних методів фінансового планування, які вже застосовуються у практиці і дедалі набувають поширення на сільгоспідприємствах, можна долучити й інші. Зокрема, таким методом є розрахунково-аналітичний, який, на нашу думку, доцільно застосовувати у

такому виді сільськогосподарського виробництва як тваринництво; через відсутність техніко-економічних нормативів у тваринництві взаємозв'язок між показниками може бути створений на основі аналізу та динаміки зв'язку опосередковано. При цьому, алгоритм цього методу має включати наступні етапи: 1) аналіз звітних показників за минулий період; 2) експертна оцінка динаміки звітних даних; 3) експертна оцінка перспектив розвитку; 4) розрахунок планових показників.

Істотному підвищенню ефективності фінансового планування на підприємствах сфери сільського господарства сприяють методи економіко-математичного моделювання, основними напрямками використання якого за типом задач є такі: 1) здійснення кількісного аналізу власного виробництва і використання виробничих потужностей на основі балансових матричних математичних моделей; 2) вибір перспективних напрямків виробництва й стратегії фінансової діяльності з використанням прогнозуючих математичних моделей; 3) оптимізація техніко-економічного планування з різною деталізацією часу; 4) прогнозування вибору оптимального кредитного механізму; 5) прогнозування оптимальної поведінки на ринках ресурсів та виробленої продукції. Економіко-математичне моделювання фінансової діяльності підприємства можна подати у вигляді комплексу задач, розв'язання яких треба здійснити трьома етапами. На першому етапі необхідно визначити специфіку моделей, математичний апарат та інформаційне забезпечення, які використовуватимуться у дослідженні, основні напрямки і тенденції у розробці й використанні моделей, напрямки та методи проведення дослідження. Другий етап має передбачити дослідження моделей, виявлення й оцінку можливостей економіко-математичного інструментарію аналізу фінансової діяльності підприємства. На третьому етапі слід дослідити можливість і необхідність створення системи фінансових моделей, забезпечити узгодженість їх функціонування, розробити проект моделі системи, яка вивчається. Це дає можливість здійснити моделювання складних економічних процесів в будь-якій сфері сільського господарства, передбачити найбільш імовірні напрями розвитку залежно від тих чи інших параметрів і цільових функцій, значно прискорити розрахунки і підвищити їх точність і, що дуже важливо, забезпечити визначення оптимального варіанту плану з усіх можливих альтернатив.

Метод оптимізації планових рішень (багатоваріантний метод) можливо застосовувати в багатьох напрямках сільськогосподарської діяльності. Застосовуючи його, наприклад, у такому виді діяльності, як рослинництво або змішане сільське господарство, необхідно розробити декілька фінансових планових розрахунків для вибору оптимального. При цьому можливо застосовувати такі критерії вибору, як: мінімум витрат; максимум прибутку; мінімум вкладень капіталу при найбільшій ефективності діяльності; мінімум часу обігу оборотних коштів; максимум доходу на гривню вкладеного капіталу; мінімум фінансових втрат від фінансових ризиків.

Що стосується застосування нормативного методу фінансового планування, то, на нашу думку, він є доцільним у допоміжній та післяурожайній діяльності, тваринництві і рослинництві. Його суть полягає в обґрунтуванні планових показників техніко-економічними розрахунками, що ґрунтуються на використанні науково обґрунтованих норм і нормативів витрат праці і коштів на 1 га посіву, голову худоби, одиницю продукції. Такі планові норми мають розробляти науково-дослідні установи (дослідні лабораторії) сільськогоспо-

дарського напрямку. При визначенні науково обґрунтованих норм і нормативів слід враховувати рівень сучасності техніки й організації виробництва, продуктивність машин і механізмів, фактичні досягнуті показники передових сільгосп підприємств та зарубіжний досвід у певній галузі. Нормативний метод сприяє підвищенню ступені об'єктивності планів, значно спрощує роботу і скорочує час на їх складання. Прогресивні нормативи стимулюють підвищення продуктивності праці, збільшення виробництва продукції й поліпшення її якості.

Протягом останніх років на зміну традиційним методам планування приходять автоматизовані методи з використанням сучасного програмного забезпечення та інформаційних технологій, розробляються внутрішні інформаційні системи менеджменту для підвищення ефективності управління внутрішньогосподарськими процесами, враховуючи їх складність.

Вибір того чи іншого методу фінансового планування залежить від багатьох факторів, таких як: тривалість планового періоду, завдання і кінцеві цілі плану, вихідна інформаційна база, кваліфікація менеджерів, наявність програмних продуктів і технічних засобів управління тощо. Як показує практика, підприємства, на яких застосовують сучасні методи фінансового планування, мають змогу ефективніше організувати виробничо-господарську та економічну діяльність, адже фінансове планування – це реальна економія грошей і часу. Тому сьогодні фінансове планування є одним з дієвих альтернативних фінансових інструментів, використовуваних сільгосп підприємствами для налагодження їх фінансової діяльності та зміцнення фінансового стану. Приділяючи певної уваги методам розвитку фінансового планування на підприємствах цієї галузі, можна досягти зміцнення їх фінансової стабільності, створення сприятливих передумов для отримання прибутку, підвищення рентабельності, платоспроможності та стійкості, достатніх для самофінансування підприємства.

Висновки. Отже, фінансове планування – це процес розробки системи фінансових планів і планових (нормативних) показників по забезпеченню розвитку підприємства необхідними фінансовими ресурсами і підвищенню ефективності його фінансової діяльності в майбутньому періоді. Різноманітність методів фінансового планування, використовуваних сільгосп підприємствами, які надають можливість найбільш ефективно використовувати їх у всіх видах діяльності представлена економічним аналізом; розрахунково-аналітичним методом; нормативним методом; балансовим методом; аналізом оптимізації планових рішень; економіко-математичним моделюванням.

Перспектива подальших досліджень у визначеному напрямку вбачається нами в побудові логіко-структурної схеми механізму оцінки ефективності розробки конкурсних фінансових планів та прогнозів на сільськогосподарських підприємствах для конкретних видів діяльності.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ:

1. Стецюк П.А. Теорія та практика управління фінансовими ресурсами сільськогосподарських підприємств: монографія / П.А. Стецюк. – К.: ННЦІАЕ, 2008. – 386 с.
  2. Партий Г.О. Фінанси підприємства: навч. посіб. / Г.О. Патрій, А.Г. Загородній. – Л.: ЛБІ НБУ, 2003. – 132с.
-

3. Гриньова В.М. Фінанси підприємств: навч. посібник / В.М. Гриньова та інші; – К.: Знання-Прес, 2004. – 432 с.
4. Зінь Е.А. Планування діяльності підприємства: навч. посібник / Е.А. Зінь, М.О. Турченко. – К.: ВД "Професіонал", 2004. – 320 с.
5. Теличко Р.К. Фінансове планування на малих та середніх підприємствах / Р.К. Теличко // Фінанси України. – 2007. – № 8. – С. 14-16.
6. Кычанов Б.И. Финансовое планирование как элемент интегрированного планирования на предприятии / Б.И. Кычанов, Е.В. Храпова // Финансовый менеджмент. – 2008. – № 5. – С. 105-119.
7. Большаков С.В. Финансы предприятий: теория и практика. Учебник / С.В. Большаков. – М.: Книжный мир, 2005. – 617 с.
8. Бочаров В.В. Корпоративные финансы: учебное пособие / В.В. Бочаров, В.Е. Леонтьев. – СПб.: Питер, 2004. – 592 с.
9. Міжнародний стандарт бухгалтерського обліку 41 (МСБО 41). Сільське господарство (п. 5), 01.01.2012, [Електронний ресурс], Режим доступу: http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/929_027 (Дата звернення: 19.09.2014).
10. Ковальчук М.І. Економічний аналіз у сільському господарстві: Навч.-метод. посібн. для самост. вивч. дисципліни / М.І. Ковальчук. – К.: КНЕУ, 2002. – С. 52-56.

УДК 338.48:379.845

ДОСВІД ЄВРОПЕЙСЬКИХ КРАЇН У СФЕРІ АГРОТУРИЗМУ

Дуга В.О. – аспірант, Херсонський ДАУ

Постановка проблеми. Розвиток агротуризму у більшості країн світу розглядається як невід'ємна складова комплексного соціально-економічного розвитку села. Сьогодні саме агротуризм займає вагомую нішу на світовому туристському ринку, його прискорений розвиток відіграє роль каталізатора перебудови економіки, забезпечує демографічну стабільність та розв'язання соціально-економічних проблем.

Для України даний вид туризму є досить актуальним, тому що сьогодні українське село має багато соціально-економічних проблем. Агротуризм може позитивно вплинути на умови і якість життя на селі – зростання зайнятості сільського населення, особливо жінок, розвиток сільської інфраструктури, отримання стабільних та вагомих прибутків селян [7].

Метою дослідження є аналіз досвіду ефективного розвитку агротуризму в європейських країнах.

Стан вивчення проблеми. Питаннями агротуризму займалися такі відомі вчені як Ю.Алексеева, В.І. Биркович, В.К. Федорченко, Рутинський М.Й, В. Євдокименко, Н. Кудла та багато інших науковців [1;4]. На нашу думку, варто розглянути сучасний досвід європейських країн у сфері агротуризму.
